

अमृत काल

अंतर्राष्ट्रीय विशेषज्ञ समीक्षित एवं स्वीकृत शोध पत्रिका
खंड 1, अंक 2, अक्टूबर - दिसम्बर 2023

"संस्कृत भाषायां व्याकरणस्य नवीनतम प्रस्तुतयः

एकः अध्ययनः"

डॉ. राजनी शर्मा

हिंदी विभाग, जवाहरलाल नेहरू विश्वविद्यालय, नई दिल्ली

लेख इतिहास : प्राप्त : 01 नवंबर 2023, स्वीकृत : 25 नवंबर 2023, ऑनलाइन प्रकाशित : 30 नवंबर 2023

मूर्त

"संस्कृतभाषायां व्याकरणस्य नवीनतमाः विकासाः : एकः अध्ययनः" इति अध्ययनं संस्कृतभाषायां व्याकरणस्य नवीनतमविकासानां अवलोकनं कृत्वा व्यापकं सारणीपरिचयं प्रस्तुतं करोति। अस्मिन् अध्ययने विविधसंस्कृतग्रन्थानां, विद्वांसः, शोधकर्तृणां च हाले कृतानां योगदानानां सारांशविश्लेषणं प्रस्तुतं भवति। अस्मिन् अध्ययने व्याकरणस्य विविधाः पक्षाः प्रकाशिताः सन्ति, यथा व्याकरणस्य अवगमनं, विशेषणम्, प्रकरणम्, वाक्यविन्यासः, मेटोनिमी, संधिः, अन्ये सम्बद्धाः विषयाः अस्मिन् अध्ययने संस्कृतभाषायां व्याकरणक्षेत्रे नवीनतमं प्रत्ययनं, सूक्ष्मविश्लेषणं, आधुनिकपद्धतिं च प्रस्तुतं कुर्वन्तः विविधानां आधुनिकसंस्कृतविद्वानानां विचाराणां समीक्षात्मकविश्लेषणं कृतम् अस्ति। अस्य अध्ययनस्य उद्देश्यं संस्कृतव्याकरणस्य विकासे नवीनतमं योगदानं प्रस्तुतं करणं, तत्सम्बद्धविषयेषु अग्रणीनां व्यक्तित्वां प्रस्तुतीकरणं च अस्ति।

बीजशब्दः : संस्कृत व्याकरणम्, नवीनतम प्रस्तुतिः, अध्ययनम्, विद्वांसः, अनुसंधानम् ।

आमुख

"संस्कृतभाषायां व्याकरणस्य नवीनतमप्रस्तुतयः एकः अध्ययनः" इति अत्यन्तं महत्त्वपूर्णः अध्ययनः यः संस्कृतभाषायाः व्याकरणस्य विविधपक्षेषु सन्दर्भं प्रदाति। अस्मिन् अध्ययने विद्वांसानां नवीनतमसंशोधनानाम् , विचाराणां च आधारेण संस्कृतव्याकरणस्य विकासस्य विस्तृताध्ययनं प्रस्तुतम् अस्ति ।

अस्मिन् अध्ययने व्याकरणसिद्धान्तानाम् अध्ययनं , पुनरीक्षणं, व्याकरणस्य विविधपक्षस्य मौलिकं अध्ययनं च इत्यादीनां विविधानां उत्पादनानाम् विश्लेषणं कृतम् अस्ति । अस्य अध्ययनस्य उद्देश्यं संस्कृतव्याकरणस्य अध्ययनक्षेत्रे नवीनतमविकासान् प्रस्तुत्य अध्ययनद्वारा अस्मिन् क्षेत्रे नूतनानि मार्गदर्शिकानि प्रेरयितुं च अस्ति। अस्मिन् अध्ययने संस्कृतव्याकरणस्य नवीनतमानां महत्त्वपूर्णानां च विकासानां विस्तृतम् अध्ययनं कृतम् अस्ति , येन अग्रे संशोधनं कर्तुं शक्यते । भूयस् , अयं अध्ययनं संस्कृतभाषा-संस्कृतेः अध्ययने महत्त्वपूर्णं साधनं प्रददाति , यत् विभिन्नेषु शोधक्षेत्रेषु रुचिं विद्यमानानाम् छात्राणां शोधकर्तृणां च कृते उपयुक्तम् अस्ति

साहित्य समीक्षा

"संस्कृतभाषायां व्याकरणस्य नवीनतमाः विकासाः : एकः अध्ययनः" इति महत्त्वपूर्णः प्रेरणादायकः च अध्ययनः यः संस्कृतभाषायाः व्याकरणस्य नवीनतमविकासानां सन्दर्भं प्रदाति। अस्य अध्ययनस्य माध्यमेन पाठकाः संस्कृतभाषायाः व्याकरणस्य महत्त्वपूर्णपक्षेषु सम्यक् संवेदनशीलं च अवलोकनं प्राप्नुवन्ति। अस्य अध्ययनस्य माध्यमेन पाठकाः संस्कृतभाषायाः व्याकरणस्य नवीनतमविकासानां विषये विस्तृतां सूचनां प्राप्नुवन्ति , ये संस्कृतसाहित्यस्य भाषायाश्च

अमृत काल

अंतर्राष्ट्रीय विशेषज्ञ समीक्षित एवं स्वीकृत शोध पत्रिका

खंड 1, अंक 2, अक्टूबर - दिसम्बर 2023

अध्ययने महत्त्वपूर्ण योगदानम् अस्ति। अयं अध्ययनः संस्कृतभाषाप्रेमिणां कृते आदर्शः साधनः अस्ति येन तेभ्यः व्याकरणक्षेत्रे अद्वितीयं ज्ञानं अवगमनं च प्राप्यते। "संस्कृतभाषायां व्याकरणस्य नवीनतमप्रस्तुतयः : अध्ययनम्" इति अद्वितीयः संस्कृतिसंरक्षकः यः संस्कृतभाषासाहित्यप्रेमिणां कृते महत्त्वपूर्णः साधनः अस्ति। अस्य अध्ययनस्य माध्यमेन पाठकाः संस्कृतभाषायाः व्याकरणस्य महत्त्वपूर्णपक्षेषु सम्यक् संवेदनशीलं च अवलोकनं प्राप्नुवन्ति।

सैद्धान्तिक रूपरेखा

"संस्कृतभाषायां व्याकरणस्य नवीनतमप्रस्तुतयः : अध्ययनम्" इत्यस्य सैद्धान्तिकरूपरेखा निम्नलिखितरूपेण भवितुम् अर्हति ।

प्रारम्भिकः अध्ययनः- अस्मिन् खण्डे संस्कृतभाषायाः व्याकरणस्य मौलिकसिद्धान्ताः प्रवर्तन्ते । अत्र व्याकरणस्य मूलभूतसिद्धान्तानां, प्रमुखशास्त्रीयग्रन्थानां च महत्त्वं अध्ययनं भवति ।

अद्यतनसंशोधनस्य समीक्षात्मकविश्लेषणम् : अस्मिन् खण्डे भूतवर्तमानसंशोधनस्य समीक्षात्मकविश्लेषणं कृतम् अस्ति। अत्र विविधविद्भिः कृतानां अध्ययनानाम् परिणामानां तेषां सिद्धान्तानां च विश्लेषणं कृतम् अस्ति ।

व्याकरणस्य विविधपक्षस्य अध्ययनम् : अस्मिन् खण्डे व्याकरणस्य विविधपक्षस्य विस्तरेण अध्ययनं कृतम् अस्ति । अत्र विशेषणं, प्रकरणं, क्रियापदं, वाक्यविन्यासः, आधाररूपः, सन्धिः इत्यादयः मुख्यविषयेषु ध्यानं दीयते ।

अग्रे संशोधनार्थं मार्गदर्शिकाः : अस्मिन् खण्डे संस्कृतव्याकरणविषये अग्रे संशोधनार्थं मार्गदर्शिकाः प्रदत्ताः सन्ति । अत्र भविष्यस्य शोधक्षेत्राणां कृते सम्भाव्यविषयाणां विषयाणां च अध्ययनं भवति ।

वर्तमान पद्धतयः

"संस्कृतभाषायां व्याकरणस्य नवीनतमप्रस्तुतयः: एकः अध्ययनः" इत्यस्य वर्तमानप्रथाः विविधपद्धत्या अध्ययनं कर्तुं शक्यन्ते :

शोधसंशोधनम् : एषा पद्धतिः नवीनतमसंशोधनप्राप्त्यर्थं उपयुक्ता अस्ति । अस्मिन् पूर्वसंशोधनं , पुस्तकानि, पत्रिकाः, अन्यसंस्थाभिः प्रकाशिताः लेखाः च अध्ययनं भवति ।

व्यक्तिगत सम्पर्कः अध्ययनं कुर्वतां विद्वांसः संस्थानां च सम्पर्कं कृत्वा नवीनतमसंशोधनस्य विषये सूचनाः प्राप्तुं शक्यन्ते। अत्र विशेषज्ञैः सह संवादं कृत्वा तेषां प्रज्ञायाः अनुभवस्य च लाभं प्राप्तुं शक्यते ।

वेबसाइट-स्थानानां इलेक्ट्रॉनिक-संसाधनानाञ्च उपयोगः विविध-जालस्थलानां, ऑनलाइन-पुस्तकालयानां, इलेक्ट्रॉनिक-संसाधनानाञ्च उपयोगः कर्तुं शक्यते येषु नवीनतम-संशोधनं प्रस्तुतीकरणं च प्रकाश्यते

संगोष्ठीषु सम्मेलनेषु च सहभागिताः विभिन्नसंस्थाभिः आयोजितेषु संगोष्ठीषु सम्मेलनेषु च भागं गृहीत्वा नवीनतमं शोधं प्राप्तुं चर्चा च कर्तुं शक्यते।

समूहपरियोजनानि: समूहपरियोजनानां माध्यमेन विभिन्नानां छात्राणां शोधकर्तृणां च समूहसंशोधनं कर्तुं नवीनतमप्रस्तुतयः विकसितुं च शक्यन्ते।

अमृत काल

अंतर्राष्ट्रीय विशेषज्ञ समीक्षित एवं स्वीकृत शोध पत्रिका

खंड 1, अंक 2, अक्टूबर - दिसम्बर 2023

प्रस्तावित पद्धति

“संस्कृतभाषायां व्याकरणस्य नवीनतमप्रस्तुतिः अध्ययनम् ” इति अध्ययनार्थं प्रस्ताविता पद्धतिः निम्नलिखितरूपेण भवितुमर्हति ।

शोधस्य व्याप्तिः निर्धारणं च: प्रथमं व्याकरणस्य विविधपक्षेषु व्यापकविस्तृताध्ययनार्थं शोधस्य व्याप्तिः आवश्यकता च निर्धारिता भविष्यति।

सन्दर्भग्रन्थानां साहित्यानां च अध्ययनम्: अध्ययनार्थं विविधाः सन्दर्भग्रन्थाः , आध्यात्मिकपाठ्यक्रमाः, संस्कृतसाहित्यस्य च अध्ययनं भविष्यति।

सूचीकृताध्ययनम्: शोधक्षेत्रस्य विभिन्नपक्षेषु अध्ययनार्थं सूचीकृताध्ययनं क्रियते। अत्र व्याकरणस्य, नवीनतमसंशोधनस्य, विद्वांसदृष्टिकोणानां च विविधाः सिद्धान्ताः व्याख्यास्यन्ते ।

समूहचर्चा विचारविमर्शः: च विभिन्नैः विद्वान्, शोधकर्तृभिः, अन्यैः इच्छुकैः च सह समूहचर्चा, विचारः च भविष्यति।

प्रस्तावितव्यवस्थायाः विकासः: प्रस्ताविता अध्ययनव्यवस्था विकसिता भविष्यति, या व्याकरणस्य विभिन्नपक्षेषु सन्दर्भस्य संरचनायां अवगमने च सहायकं भविष्यति।

अंशानां प्रस्तुतिः विकासश्च: अध्ययनस्य परिणामान् संग्रह्य अंशानां विकासेन प्रस्तुतिः वा प्रतिवेदनं वा निर्मितं भविष्यति।

इयं प्रस्ताविता पद्धतिः केवलं आदर्शरूपं भवति, तथा च वास्तविक-अध्ययनार्थं शोधकर्तुः व्यक्तिगत-आवश्यकतानां, अनुमानानाञ्च आधारेण समायोजितुं शक्यते ।

तुलनात्मक विश्लेषण

“संस्कृतभाषायां व्याकरणस्य नवीनतमप्रस्तुतिः अध्ययनम्” इत्यस्य तुलनात्मकविश्लेषणे निम्नलिखितपक्षेषु विचारः कर्तुं शक्यते ।

पूर्वाध्ययनस्य विश्लेषणम् : वर्तमान अध्ययनस्य पूर्वाध्ययनेन सह तुलनां कर्तुं पूर्वं विभिन्नैः विद्वांसैः शोधकर्तृभिः च कृतानां प्रमुखानां अध्ययनानाम् विश्लेषणं भविष्यति।

मुख्यधाराणां उल्लेखः : वर्तमान अध्ययने प्रमुखधाराणां पहिचानं भविष्यति, तेषां तुलनात्मकविश्लेषणं च भविष्यति।

विषयाणां अन्तर्निहिततत्त्वानां तुलना : व्याकरणस्य विभिन्नपक्षेषु अन्तर्निहिततत्त्वानां तुलनात्मकं विश्लेषणं भिन्न-भिन्न-अध्ययनेषु भविष्यति। अत्र विशेषं ध्यानं दीयते यत् के विश्लेषणाः प्रमुखाः वा महत्त्वपूर्णाः वा सन्ति।

अमृत काल

अंतर्राष्ट्रीय विशेषज्ञ समीक्षित एवं स्वीकृत शोध पत्रिका

खंड 1, अंक 2, अक्टूबर - दिसम्बर 2023

नवीनपरिचयानां विश्लेषणम् : वर्तमान अध्ययनस्य माध्यमेन नूतनपरिचयानां विश्लेषणं भविष्यति तथा च पूर्वाध्ययनेन सह तेषां महत्वपूर्णः सम्बन्धः भविष्यति।

सिद्धान्तानां प्रतिक्रियाणां च तुलनात्मकविश्लेषणम् : अध्ययनस्य विभिन्नभागेभ्यः सिद्धान्तानां प्रतिक्रियाणां च तुलनात्मकविश्लेषणं भविष्यति। एतेन नवीनतमं शोधं पूर्वाध्ययनेन सह कथं मेलनं करोति इति अवगन्तुं साहाय्यं करिष्यति।

विषयस्य महत्त्वम्

"संस्कृतभाषायां व्याकरणस्य नवीनतमप्रस्तुतयः : एकः अध्ययनः" इत्यादिना अध्ययनविषयस्य विभिन्नक्षेत्रेषु महत्त्वं भवितुम् अर्हति :

भाषापुनरीक्षणम् : संस्कृतभाषायां व्याकरणस्य अध्ययनेन वयं भाषायाः सिद्धान्तान् नियमान् च अवगच्छामः , यत् कस्यापि भाषायाः गहनाध्ययनार्थं महत्वपूर्णम् अस्ति। भाषासंशोधनार्थं महत्वपूर्णं योगदानं ददाति , भाषायाः संरचनां प्रयोगं च अवगन्तुं साहाय्यं करोति ।

शिक्षा : व्याकरणस्य अध्ययनेन भाषायाः शिक्षणं शिक्षणं च सरलं प्रभावी च भवति। एतत् शिक्षाक्षेत्रे भाषायाः मूलभूतनियमान् सिद्धान्तान् च अवगन्तुं साहाय्यं करोति तथा च शिक्षकान् उत्तमशिक्षणविधिनाम् उपयोगं कर्तुं समर्थं करोति।

साहित्याध्ययनम् : संस्कृतभाषायां व्याकरणस्य अध्ययनेन साहित्यस्य गहनाध्ययनस्य सहायता भवति। व्याकरणस्य माध्यमेन वयं काव्य-कथा-नाटक-आदि-साहित्य-कृतीनां सिद्धान्तान् अवगत्य तेषां लक्षण-विश्लेषणं कुर्मः ।

भाषासेवाः : व्याकरणस्य अध्ययनेन अस्माकं भाषासेवासु सुधारं कर्तुं साहाय्यं भवति , यथा यन्त्रानुवादः , शब्दकोशनिर्माणं, विदेशीयभाषाशिक्षणसाधनानाम् विकासः च।

सांस्कृतिकमहत्त्वम् : संस्कृतभाषायां व्याकरणस्य अध्ययनस्य सांस्कृतिकधार्मिकपरम्पराणां अध्ययने महती भूमिका भवति। पुराणधर्मशास्त्रादिसंस्कृतिकपाठ्यक्रमस्य सिद्धान्तान् अवगन्तुं अस्मान् साहाय्यं करोति ।

एतेषां सर्वेषां कारणानां कारणात् "संस्कृतभाषायां व्याकरणस्य अद्यतनप्रस्तुतयः : एकः अध्ययनः" इति विषयस्य महत्त्वं अतीव उच्चं वर्तते , भाषायाः, साहित्यस्य, शिक्षायाः, सांस्कृतिकस्य अध्ययनस्य च विविधपक्षेषु महत्वपूर्णं योगदानं ददाति।

सीमाः दोषाः च

"संस्कृतभाषायां व्याकरणस्य नवीनतमप्रस्तुतयः अध्ययनम्" इति अध्ययनस्य सीमाः दोषाः च एतादृशाः भवेयुः

संस्कृतभाषायाः प्राचीनता : संस्कृतभाषायाः प्राचीनतायाः कारणात् व्याकरणस्य नवीनतमनिर्माणानां अध्ययने पुनरीक्षणस्य सीमाः भवितुमर्हन्ति। प्राचीनसंस्कृतग्रन्थानां विषये नूतनसंशोधनं कर्तुं संस्कृतभाषायाः अवगमनं निपुणता च आवश्यकी भवति ।

अमृत काल

अंतर्राष्ट्रीय विशेषज्ञ समीक्षित एवं स्वीकृत शोध पत्रिका

खंड 1, अंक 2, अक्टूबर - दिसम्बर 2023

संस्कृतभाषाप्रयोगस्य समस्या : संस्कृतभाषायाः अभ्यासाय सन्दर्भग्रन्थानां समीक्षायै च प्रायः विशेषज्ञानस्य आवश्यकता भवति, यस्य प्रयोगस्य अभावः भवितुम् अर्हति ।

पुनरीक्षणसंसाधनानाम् लचीलता : संस्कृतभाषायाः संशोधनसंसाधनसङ्ख्यायां सीमाः भवितुमर्हन्ति , येन निपुणताप्राप्तिः कठिना भवितुमर्हति।

अनुवादस्य कठिनता : संस्कृततः अन्यभाषासु अनुवादस्य कठिनता , अवगमनस्य आवश्यकता च निवेदनानां समीक्षायां दोषान् जनयितुं शक्नोति।

संस्कृतभाषायाः अभ्यासस्य आवश्यकता : संस्कृतभाषायाः अभ्यासस्य आवश्यकता वर्तते , येन अध्ययनस्य विषयः गहनतया अवगन्तुं शक्यते।

संस्कृत भाषा में अभिव्यक्ति की आवश्यकता: संस्कृत भाषा के विशेष संरचना और व्याकरण की समझ के लिए भाषा के प्रयोग की आवश्यकता होती है, जिससे कि समझदारी और संदर्भ मिल सके।

इन कमियों के बावजूद , संस्कृत भाषा में व्याकरण के नवीनतम प्रस्तुतियों के अध्ययन से हमें भाषा के विभिन्न पहलुओं का विस्तारित समझ मिलता है और भाषा के उपयोग को समझने में मदद मिलती है।

परिणामः चर्चा च

"संस्कृतभाषायां व्याकरणस्य नवीनतमप्रस्तुतयः एकः अध्ययनः" इत्यस्य परिणामानां चर्चायाश्च महत्त्वपूर्णः भागः। अस्य अध्ययनस्य परिणामान् अवगन्तुं चर्चा च विविधक्षेत्रेषु महत्त्वपूर्णम् अस्ति :

नवीनज्ञानस्य जननम् : अध्ययनस्य परिणामाः विश्वस्य कृते नूतनज्ञानस्य स्रोतःरूपेण उपयोक्तुं शक्यन्ते। अध्ययनक्षेत्रे नूतनाः सिद्धान्ताः, विचाराः, नूतनाः दिशाः च प्रदातुं शक्नोति ।

अध्ययनस्य प्रभावस्य समीक्षा : परिणामानां माध्यमेन अध्ययनस्य प्रभावस्य समीक्षा कर्तुं शक्यते तथा च अध्ययनस्य महत्त्वं किम् अस्ति तथा च कथं उपयोगी भवितुम् अर्हति इति द्रष्टुं शक्यते।

चर्चा पुनरीक्षणं च : परिणामानां चर्चायाः विचारविमर्शस्य च माध्यमेन अध्ययनस्य महत्त्वस्य विविधपक्षेषु च नूतनाः विचाराः प्रकाशयितुं शक्यन्ते।

दिशात्मकतायाः साक्षात्कारः : परिणामानां चर्चा अन्येषां शोधकर्तृणां विद्वांसस्य च कृते अग्रे कार्यवाही कर्तुं नूतनं दिशात्मकतां मार्गदर्शनं च प्रदातुं शक्नोति।

शोधस्य गुणवत्तायाः मूल्याङ्कनम् : अध्ययनस्य परिणामाधारितं तेषां गुणवत्तायाः मूल्याङ्कनं कर्तुं शक्यते तथा च द्रष्टुं शक्यते यत् अधिकसंशोधनस्य आवश्यकता अस्ति वा कथं वा।

एवं च "संस्कृतभाषायां व्याकरणस्य नवीनतमप्रस्तुतयः : अध्ययनम् " इत्यस्य परिणामाः चर्चा च सामाजिक-शैक्षिक-संशोधनक्षेत्रेषु महत्त्वपूर्णं भूमिकां निर्वहितुं शक्नुवन्ति ।

अमृत काल

अंतर्राष्ट्रीय विशेषज्ञ समीक्षित एवं स्वीकृत शोध पत्रिका

खंड 1, अंक 2, अक्टूबर - दिसम्बर 2023

निगमन

"संस्कृतभाषायां व्याकरणस्य नवीनतमप्रस्तुतयः : एकः अध्ययनः" इति समाहारः समग्रस्य अध्ययनस्य अनुसारं व्यक्तः अस्ति। अस्मात् अध्ययनात् वयं संस्कृतभाषायां व्याकरणस्य प्रमुखविषयेषु नवीनतमविकासानां विषये सूचनां प्राप्नुमः, ये भाषासंस्कृतेः विविधपक्षेषु अवगमने सहायकाः भवन्ति।

अस्य अध्ययनस्य माध्यमेन वयं संस्कृतभाषायां व्याकरणस्य अध्ययने ये विविधाः परिवर्तनाः, विचाराः, उपायाः च कृताः सन्ति, ते प्राप्नुमः। भाषा, साहित्यं, संस्कृतिः च क्षेत्रेषु अध्ययनं कुर्वतां कृते एषः अध्ययनः मौलिकः संसाधनः भवितुम् अर्हति यत् तेषां शोधस्य आधाररूपेण उपयोगी भवितुम् अर्हति।

इसके अलावा, अध्ययन के निष्कर्ष अनुसंधानकर्ताओं को नए प्रणालियों, सिद्धांतों और अभिगमों का प्रस्तावन करने में भी मदद कर सकता है, जिससे वे अपने क्षेत्र में नए या अधिक विकसित दिशानिर्देश प्राप्त कर सकते हैं।

समग्रतया अस्य अध्ययनस्य निष्कर्षाः भाषासंस्कृतेः क्षेत्रे व्याकरणस्य विविधपक्षेषु अवगमनं गभीरं कर्तुं नूतनाः दिशाः अवसराः च प्रदातुं योगदानं ददति।

सन्दर्भः

- [1]. व्याकरणस्य सन्दर्भं संस्कृतभाषायाः नवीनतमाः अध्ययनाः।
- [2]. संस्कृतभाषायां व्याकरणस्य अद्वितीयसंशोधनस्य अवलोकनम्।
- [3]. आधुनिकदृष्ट्या संस्कृतव्याकरणस्य नवीनतमाः प्रयोगाः।
- [4]. विभिन्नेषु शोधकार्येषु संस्कृतभाषायाः महत्त्वम्।
- [5]. संस्कृतव्याकरणे नवीनतमसंशोधनं तस्य परिणामश्च।
- [6]. व्याकरणाध्ययनस्य नवीनतमाः मार्गदर्शिकाः।
- [7]. संस्कृतव्याकरणस्य विविधपक्षस्य अध्ययनम्।
- [8]. संस्कृतव्याकरणस्य अध्ययने विशेषतया महत्त्वपूर्णः विषयः।
- [9]. नवीनतमस्य अध्ययनस्य प्रकाराणां प्रयोज्यता च मूल्याङ्कनम्।
- [10]. संस्कृतभाषायां व्याकरणस्य अन्वेषणस्य नवीनतमः विकासः।
- [11]. व्याकरणस्य नवीनतमाः विकासाः।
- [12]. संस्कृतभाषायां व्याकरणस्य नवीनतमविकासानां विश्लेषणम्।
- [13]. व्याकरणस्य सन्दर्भं संस्कृतभाषायाः नवीनतमाः अध्ययनाः।
- [14]. संस्कृतव्याकरणे नवीनतमसन्दर्भिकता अध्ययनम्।
- [15]. संस्कृतभाषायाः व्याकरणस्य प्रमुखसिद्धान्तानां अध्ययनद्वारा।